

Krešimir Čičak:

Radničko sveučilište, Rijeka

Politička orijentacija studenata riječkih visokoškolskih ustanova

Politizacija, politička orijentacija i političko angažiranje studenata predmet su čestih razgovora koje karakteriziraju izrazito protivrječna mišljenja. U ovom članku želimo ukazati na neke momente koji se tiču politizacije, političke orijentacije i političkog djelovanja studenata. Ukratko ćemo se osvrnuti i na neke rezultate dobivene ispitivanjem stavova i mišljenja studenata riječkih visokoškolskih ustanova.¹

1. Problem politizacije, političke orijentacije i političkog angažiranja studenata u kontekstu najširih društvenih zbivanja

Konkretna društvena i politička situacija više ili manje redovito nameće probleme čija aktualnost i relevantnost, sa znanstvenog i praktičnog stajališta, izbijaju u prvi plan. Takav slučaj je i s problemima omladine i posebno studenata. Mlada generacija svojim ponašanjem svakim danom sve više naglašava svoje prisustvo u društvu. Iza manifestiranih oblika ponašanja mladih, vrlo često kontrastnih u odnosu na 'blisku prošlost' i vrlo često divergentnih i politički neprihvatljivih u odnosu na pozitivne norme i ideologiju,² zatim s jedne strane jedinstvenih, bez obzira na socijalno heterogenu i s druge strane različitih, s obzirom na socijalno homogenu strukturu neposrednih nosilaca (aktera), kriju se različiti uzroci i motivi takvog ponašanja.

Politički angažman studenata, pretenzije na vršenje političkog utjecaja, motive političkog djelovanja i njihovo nastojanje da se društveno potvrde moramo gledati unutar sklopa okolnosti čiju osnovnu dimenziju predstavlja realna potreba i realna mogućnost angažiranja i afirmacije studenata u društvu i na sveučilištu. Pogledamo li taj sklop okolnosti, vidjet ćemo da se zapravo radi o vrlo složenoj i izrazito protivrječnoj društvenoj situaciji.

¹ Ispitivanje je provedeno koncem ljetnog semestra školske godine 1970/71. u vrijeme žive političke aktivnosti i rasprava o Nacrtu ustavnih amandmana XX do XL. Primijenjen je stratificirani slučajni proporcionalni uzorak.

² Riječ je o akcijama provosa, o pokretu hipija (interesantnu kronologiju njihovih akcija daje P. Novosel u uvodnom dijelu svoje studije.

³ Pod ideologijom se najčešće podrazumijeva »određeni politički 'način gledanja'« koji obuhvaća sve one »stavove politike prema društvenim problemima i njihovom rješavanju« (Posavec: 1971, 9).

Želimo li adekvatno prikazati problem politizacije,⁴ političke orijentacije i političkog djelovanja studenata, onda po našem mišljenju, moramo voditi računa o svim bitnim momentima koji najizrazitije govore o protivrječnosti društvene prakse.

Prvo, mladi čovjek danas fizički i psihički rano sazrijeva, a kasno se uključuje u proces proizvodnje. S obzirom na psiho-fizičku zrelost mladih ljudi, bilo bi realno očekivati da obavljaju i neke društveno korisne poslove, a isto tako da su misaono aktivni i kritični. Međutim, zbog toga što se kasno uključuju u proces proizvodnje, njihova psiho-fizička zrelost se vrlo jednostavno apstrahira, a misaona aktivnost i kritičnost nerijetko se žele prikazati kao pretjerano i nepotrebno mudrovanje i kritizerstvo.

Drugo, viši stupanj obrazovanja i općenito bolja informiranost (škola, sredstva javnog informiranja, diskusije u školi, s roditeljima, u krugu prijatelja, itd.) omogućuju studentima da jasnije i s više razumijevanja sagledaju očitu protivrječnost najšireg društvenog konteksta (Cvjetičanin: 1969, 97—98), odnosno pospešuju misaonu aktivnost i podižu stupanj kritičnosti. Ali pravo kritike (ne kritizerstvo!) pretpostavlja i obavezu (radnu, proizvodnu u prvom redu). Ukoliko studij ne predstavlja obavezu (za jedan dio studenata čini se, sjetimo se samo broja studenata koji u redovitom roku ne završavaju studij, on to zaista još uvijek i nije) i ukoliko ga u najširim društvenim relacijama ne budemo tako i tretirali (o društvenom tretmanu prosvjetnih radnika da i ne govorimo), zaista ne postoji ni pravo na temelju obaveze. Studij, čini se bar u našim uvjetima, ima izrazita obilježja društveno korisne djelatnosti i djelatnosti od posebnog društvenog značaja, a pogotovo danas kada visok stupanj obrazovanja (općeg i stručnog) iz nekoliko razloga svakim danom dobiva sve više na značaju: (1) s obzirom na sve širu primjenu znanosti i tehnike u procesu proizvodnje (tehnološki razvitak); (2) s obzirom na potrebu sve veće afirmacije radničkog i društvenog samoupravljanja i, u vezi s time, (3) s obzirom na sve veću potrebu podizanja opće razine i posebno demokratske i političke kulture građana.

Inače, opća obrazovanost nije samo pretpostavka razumijevanja i točnih sagledavanja protivrječnosti u najširem društvenom kontekstu, već je ujedno na taj način i pretpostavka svjesnog djelovanja i angažiranja (bitna obilježja su mu smjer i intenzitet).⁵

Treće, budući da sami još uvijek ne zarađuju, ovisni su i u tom pogledu, najčešće vezani uz roditelje ili uz neku od društvenih institucija (stipendija, studentski kredit, itd.). Egzistencijalna ovisnost pretpostavlja obavezu — podušanost i pridržavanje socijalnih normi. Ali oni protivrječe, oponiraju, sukobljavaju se i protestiraju, a to ih dovodi u situaciju odraslog djeteta. Unatoč fizičkoj i psihičkoj zrelosti (u tom pogledu smatra ih se odraslima) (Habermas, 1967, 59—60), oni su još uvijek »djeca« jer neadekvatno ispoljavanje odraslosti podliježe kritici i sankciji.

⁴ S. Suvar određuje politizaciju kao »ponašanje pojedinca ili društvene skupine usmjereno na sudjelovanje u političkom životu i ostvarivanje vlastitih političkih stavova i interesa«. (Suvar: 1969, 227)

⁵ U vezi s time karakteristična je izjava ministra za istraživanja SR Njemačke Stoltenberga, što je dao za štampu 26. 4. 1968. On ističe, da će se ubuduće težište više staviti »na tehničke i prirodnoznanstvene struke nego li na struke koje su postale moda («Modefächer»», sociologiju, politologiju i psihologiju. U prošlosti su ove struke bile *prezaglašene*. . . I ne samo što postoji manjak studenata prirodnoznanstvenih disciplina, već postoji i višak studenata struka koje su postale moda. Dodao je da je za ovu državu (SR Njemačka — K. C.) 30.000 studenata socijalnih znanosti, koji *uče misliti u društvenim relacijama, zaista previše* (potcrtao K. C.). (Nobis 1968, 149:3)

Ova izjava predstavlja jedno tipično mišljenje što ga daje »službeno društvo« (Novosel, 1969), jer *previše »misliti u društvenim relacijama«* ne znači ništa drugo nego buniti se.

Četvrto, za vrijeme studija političko ponašanje mladog čovjeka znatno je borbenije i otvorenije, znatno manje konvencionalno i konformističko, nego li što je to slučaj kasnije kada se zaposli i kada mehanizam socijalne kontrole znatno oštrije sankcionira njegovo političko ponašanje. (Habermas, 1967, 53—54 i Šuvar, 1969, 227).

Peto, konfliktna društvena situacija posebno u ekonomskom, političkom i ideološkom pogledu, u kojoj politička orijentacija i političko djelovanje studenata dolaze ili ne dolaze do izražaja, i zahtjev (pritisak) za preuzimanjem stavova i mišljenja sredine o kojoj pojedinac višestruko zavisi i s kojom se vrlo često višestruko identificira, rezultiraju heterogenošću političkih stavova i mišljenja koji upravo indiciraju prisutnost i konkurenciju interesa (ekonomskih i političkih, u prvom redu) i ideologija (posebno građanske i komunističke) i dovode mlade ljude, čini se, u situaciju da se kasnije ne mogu distancirati od konkurencije interesa i ideologija (Šuvar, 1969, 228).⁴

Ovdje ćemo se zadržati samo na jednoj od protivrječnosti, a osnovnu pretpostavku potkrijepiti dobivenim rezultatima. Riječ je o konkurenciji interesa i ideologija u redovima studenata, o tendencijama i o politizaciji na osnovama suprotnim općem smjeru društvenog razvitka.

2. Osvrt na dobivene rezultate

Poznavanje šire društvene problematike, područje interesa, teme o kojima se razgovara u krugu prijatelja, stavovi i mišljenja o najaktualnijim političkim zbivanjima u društvu i na sveučilištu, opća informiranost, politička angažiranost i spremnost za politički angažman, polazna su osnova za davanje političkih profila studenata i za analizu najizrazitijih tendencija.

⁴ J. Habermas iznosi suprotnu tezu. On smatra da su studenti u privilegiranom položaju, da se zbog toga što «više nisu vezani uz roditeljski dom (Elternhaus), što sami još ne zarađuju za život, što još nisu obuzeti specifičnim uvjetima u vezi sa zvanjem, mogu distancirati od konkurencije interesa i ideologija» (J. Habermas, 1967., 60).

U istraživanju koje je Habermas proveo sa svojim suradnicima 54% ispitanika stanovalo je s roditeljima. U našem ispitivanju kod roditelja je stanovalo 60% ispitanika, a kod rodbine, poznanika i prijatelja 9% ispitanika.

U vezi s ovim problemom vrlo su zanimljivi rezultati nekih istraživanja provedenih u USA. Naime, pokazalo se: (1) da većina bračnih parova imaju iste političke preferencije; (2) da većina srednjoškolaca preuzima političke preferencije svojih roditelja; (3) da se političke preferencije prihvaćene u mladosti obično održavaju i u kasnijem životu.

Ispitivanjem političkih preferencija koleških studenata i njihovih roditelja Daniel H. Willik i Richard K. Ashley su utvrdili, da koleški studenti češće mijenjaju svoje političke stavove. U istraživanju koje je provedeno 1968. u kampusu kalifornijskog univerziteta slučajnim izborom ispitano je 400 studenata. 200 studenata je najprije pitano za njihova politička uvjerenja a zatim za uvjerenja njihovih roditelja. Drugih 200 studenata odgovaralo je na ista pitanja, samo obrnutim redom. Obje grupe pokazale su veliku sličnost u pogledu stavova svojih roditelja, ali su se razlikovale u vlastitim stavovima. Naime, studenti koji su najprije pitani za stavove njihovih roditelja najčešće su izjavljivali da nemaju političkih preferencija ili su se češće razlikovali u stavovima od svojih roditelja, vjerojatno u nastojanju da pokažu nezavisnost u odnosu na političke preferencije svojih roditelja.

III, u jednom drugom ispitivanju provedenom u jesen 1968., prikupljene su i adrese ispitanika (319). Nakon nekoliko mjeseci, telefonski su im postavljena ista pitanja, i to polovici ispitanika jednim a drugoj polovici drugim redoslijedom. Uspoređivanjem odgovora iz upitnika i odgovora na telefonski poziv nekoliko mjeseci kasnije, pokušalo se vidjeti da li će studenti koji su izjavili da oba roditelja imaju iste političke stavove nastojati da se razlikuju od njih ako znaju da ih se s njima uspoređuje. Pokazalo se da su studenti davali različite odgovore u pogledu vlastitih stavova u upitniku i na telefonski poziv. Unutar grupe studenata koji su izjavili da oba roditelja imaju iste političke stavove, oni koji su najprije pitani za stavove roditelja mnogo češće su se razlikovali od roditelja nego oni studenti koji su najprije pitani za vlastite političke stavove. Prema mišljenju autora, istraživanje je potvrdilo uvjerenje da većina djece ima roditelje istih političkih nazora, ali ne i uvjerenje da većina djece preuzima političke preferencije svojih roditelja, budući da poredak pitanja u upitniku i intervjuu utječe na odgovore ispitanika.

U dotadašnjim istraživanjima (SRC, Michigan) postavljana su najprije pitanja o vlastitim političkim stavovima, a tek onda o stavovima roditelja. U tom slučaju teže je pokazati se nezavisnim u odnosu na roditelje. Autori pretpostavljaju da bi obrnuti poredak pitanja dao možda sasvim druge rezultate. (Vidi Daniel H. Willik i Richard K. Ashley, Poredak pitanja u istraživanju i političke preferencije koleških studenata i njihovih roditelja, *The Public Opinion Quarterly*, Nr. 2/1971)

Pretpostavka da se interes za politiku,⁷ za problematiku s područja društvenih nauka i za aktualne događaje u društvu i na sveučilištu u smanjenom obimu poklapa sa stvarnom angažiranošću i stupnjem spremnosti za sudjelovanje i angažiranje u »ostvarivanju vlastitih političkih stavova i interesa«, nameću nam potrebu razlikovanja između političkog djelovanja i angažiranja (činjeničnog), te spremnosti za političko djelovanje i angažiranje ili verbalne politizacije (interes, razgovor, diskusija), koja ipak, bez obzira na to što je samo riječ o verbalnom izjašnjavaњу, nije tako beznačajna. Jer, ukoliko je riječ o tipu ili profilu studenta »društvenog nezadovoljnika«, to verbalno izjašnjavaње može u određenoj situaciji evoluirati u praktično političko djelovanje i angažiranje.⁹

Naša osnovna pretpostavka je glasila: ukoliko tok društvenih kretanja uključuje i sve ono što se zbiva na sveučilištu i ukoliko imamo u vidu činjenicu da je sve ono što nalazimo i što se događa na sveučilištu na određeni način i u određenoj mjeri specifično, divergentno ili čak potpuno oprečno onome što nalazimo u društvu, možemo u okviru navedenih ograda, strukturu sveučilišta gledati u odnosu na cjelokupnu strukturu društva a slijed zbivanja na sveučilištu kao odraz ili čak kao prethodnicu cjelokupnih društvenih zbivanja.

Ukratko ćemo iznijeti neke osnovne tendencije koje dolaze do izražaja unutar svakog od političkih profila studenata (studenata članova Saveza komunista, studenata koji žele postati članovi SK i studenata koji ne žele postati članovi SK).¹⁰

Gledajući rezultate u cjelini, prevladavaju isključivo socijalistička orijentacija i demokratske tendencije (opredjeljivanje za društvene i političke vrednote naše socijalističke samoupravne zajednice gledano kroz odnos prema samoupravljanju i sustavu demokratskih institucija, prema ravnopravnosti naroda i narodnosti, prema slobodi ličnosti i principima humanizma, prema odgoju i obrazovanju mladih, prema marksizmu, prema crkvi i religiji, itd.).¹¹ Osim politizacije, na političkoj platformi Saveza komunista, pretpostavljamo zbog konfliktne društvene situacije i utjecaja različitih ideologija, dolazi i do politizacije sa Savezu komunista suprotnim političkim platformama. Naime, osjeća se prisustvo dviju tendencija što smo ih uvjetno nazvali »oportuno-centralističkom« i »radikalno-nacionalnom«, s napomenom da se nešto izrazitije osjeća prisustvo ove druge.¹²

⁷ Pod interesom za politiku podrazumijevamo u najširem smislu bavljenje djelatnošću od javnog ili općedruštvenog značaja, bilo da je riječ samo o interesu ili razgovoru o određenim temama, bilo da je riječ o drugoj, dubljoj dimenziji bavljenja politikom, a to su aktivno djelovanje i angažiranje s ciljem realizacije određenih političkih stavova i interesa, odnosno čvrsto zauzimanje za njih i nastojanje da se ti stavovi i interesi ostvare.

⁸ U ispitivanjima javnog mnijenja kod nas o profilu ispitanika »društvenog nezadovoljnika« govori M. Zvonarević (vidi napomenu 13).

⁹ U želji da naglasimo razliku između termina djelovanje i angažiranje, napominjemo da je ovaj drugi širi i da osim toga što već sadrži moment djelovanja, uključuje i moment svjesnog ponašanja.

¹⁰ Računanje vrijednosti indeksa aberacije (IA) i uzimanje u obzir vrijednosti transverzalnog moda (TM) osnova su na kojoj su se temeljile analiza i izrada pojedinih profila ispitanika. Napominjemo, da ovi izrazi, iako u biti realno odražavaju tendencije i odnose unutar jednog te istog profila, ipak u potpunosti ne daju pravu sliku evidentiranih tendencija i odnosa. O indeksu aberacije, transverzalnom modu i profilima ispitanika M. Zvonarević 1970., 37–38, zatim Zvonarević 1971., 9–11 i Zvonarević 1967., 25–27.

¹¹ Autor namjerava objaviti još neke rezultate dobivene ispitivanjem stavova i mišljenja studenata riječkih visokoškolskih ustanova.

¹² Prisustvo ovih tendencija utvrdili smo analizom segmentarne asocijacije i izradom klasterograma (V = 9 do 55 i V = 9 do 67). O indeksu segmentarne asocijacije i o cluster-analizi (Zvonarević, 1970., 39–52, i P. Novosel, 1969., 130–132).

Osim ovih, interesantne su i neke druge tendencije na koje ćemo se također ukratko osvrnuti.

a) Članovi Saveza komunista

Na osnovu odnosa koje nalazimo unutar profila studenta-člana SK, možemo govoriti o tipu člana SK koji u određenoj mjeri odstupa od onoga što bi se moglo svesti pod pojam idealnog tipa-člana SK. Ta odstupanja (pozitivna obilježja ipak dominiraju), vrlo vjerovatno, predstavljaju ozbiljnu prepreku u radu članova SK.

Najizrazitija obilježja unutar profila studenta-člana SK dozvoljavaju nam da govorimo o slijedećim dominirajućim karakteristikama unutar grupe studenata-članova SK.

1. **Bavljenje politikom** manifestira se kroz interes za politiku (IA = 151), kroz razgovor o aktualnim društvenim i političkim zbivanjima u zemlji (IA = 122) i o aktualnim političkim događajima u svijetu (IA = 122), zatim kroz davanje izričitih odgovora na pitanja o vanjskoj politici naše zemlje, o dosadašnjoj ulozi države u našem društvu, o promjenama u društveno-ekonomskom i političkom sustavu naše zemlje, o borbi protiv unitarističkih i nacionalističkih snaga i tendencija, o marksizmu i o mogućim razlikama u pogledu socijalističke prakse, itd.

2. **Angažiranost** se očituje, pretpostavljamo, već kroz samo članstvo u Savezu komunista, kroz članstvo u Savezu studenata (IA = 146) i kroz uključenost (alternativa »već sam se uključio«) u proces samoupravljanja na fakultetu, visokoj ili višoj školi, akademiji (IA = 235!).¹³

3. **Nonkonformizam** se daje naslutiti kroz uvjerenost (alternativa »mislim da ih uopće neću morati izmijeniti«) da, po dolasku u praksu, uopće neće morati izmijeniti svoje sadašnje stavove i mišljenja (IA = 119).¹⁴

4. **Ateizam** indicira izrazito izjašnjavanje za alternativu »nisam vjernik« (IA = 154).

b) Studenti koji žele postati članovi Saveza komunista

Grupa studenata, koji žele postati članovi Saveza komunista, pokazuje neke karakteristike po kojima je slična grupi studenata — članova Saveza komunista, ali i one po kojima se od nje bitno razlikuje.

1. **Bavljenje politikom** temelji se najvećim dijelom na konfrontiranju dviju izrazito oprečnih tendencija (»oportuno-centralističke« i »radikalno-nacionalne«).

2. **Potencijalna angažiranost** očituje se u želji za članstvom u Savezu komunista i u Savezu studenata (IA = 149), a isto tako u spremnosti za uključivanje (alternativa »spreman sam se uključiti«) u proces samoupravljanja na fakultetu (IA = 126).

3. **Konformizam** se daje naslutiti kroz uvjerenost da će, po dolasku u praksu, morati bitno izmijeniti svoje sadašnje stavove i mišljenja (IA = 123).

4. Vrlo je simptomatično neizjašnjavanje (alternativa »ne želim odgovoriti«) na pitanje: »Možete li za sebe reći da ste vjernik?« (IA = 131!).

¹³ U svakom slučaju bilo bi zanimljivo pogledati evidencije o radu Saveza komunista i Saveza studenata i o procesu realizacije samoupravljanja u visokom školstvu.

¹⁴ Čini se da su članovi komunista skloniji da daju društveno poželjne odgovore.

c) **Studenti koji ne žele postati članovi Saveza komunista**

Unutar grupe studenata koji ne žele postati članovi Saveza komunista možemo, na osnovu najizrazitijih pokazatelja, izdvojiti slijedeće bitne karakteristike.

1. **Apolitičnost.** Područje (alternativa »razni hobiji«) interesa (IA = 128), teme (alternative »o nečem drugom«¹⁵ i »o rasonodi i zabavi«) o kojima se razgovara u krugu prijatelja (IA = 111 i IA = 110), uglavnom slaba (npr. alternativa »promjene većim dijelom ne shvaćam«¹⁶) informiranost (IA = 155!), stav (alternativa »marksizam slabo poznajem, a niti ne želim proširiti svoje znanje sa toga područja« i alternativa »takva problematika [teorijska] uopće me ne zanima«) prema marksizmu (IA = 208! i IA = 192!), isključivo opredjeljivanje (npr. na pitanje o međunacionalnim odnosima) za alternativu »ne znam, ne mogu dati svoj sud« (IA = 126) kada je riječ o tzv. »delikatnim pitanjima« itd., ukazuju na odsustvo bavljenja politikom.¹⁷

2. **Neodlučnost.** U pogledu spremnosti za angažiranje (uključivanje) u procesu samoupravljanja na fakultetu dominira nadprosječno izjašnjavanje za alternativu »ne znam, ne mogu se odlučiti« (IA = 225!). Isto tako izrazita je **odbojnost** (alternativa »ne želim postati član SK«) prema članstvu u Savezu komunista i (alternativa »ne želim postati član Saveza studenata«) u Savezu studenata (IA = 245!).

3. **Konformizam** naslućujemo kroz uvjerenost da će, po dolasku u praksu, morati **bitno** izmijeniti svoje sadašnje stavove i mišljenja (IA = 125).

4. Izrazito (IA = 160) se osjeća **prisustvo teista** (alternativa »vjernik sam«)¹⁸

* * *

Visok stupanj politiziranosti studenata (veliki interes za aktualna društvena i politička zbivanja u zemlji i u svijetu, za probleme studija i za reformu sveučilišta, za socijalne probleme i standard studenata, zatim relativno visok stupanj informiranosti, stvarna i potencijalna angažiranost studenata, itd.), politizacija i angažiranje na osnovi koja je u skladu s općim smjerom društvenog razvitka i na osnovama suprotnim općem smjeru društvenog razvitka, govore u prilog tezi da se studenti u konfliktnim društvenim situacijama ne mogu distancirati od konkurencije interesa i ideologija. Tu činjenicu valja uzimati kao osnovu za razumijevanje njihovih pretenzija na vršenje političkog utjecaja, motiva njihovog političkog angažiranja i ambicija da se društveno potvrde na političkom planu, posebno kada je riječ o studentima koji se politiziraju i angažiraju na osnovi koja je u skladu s općim smjerom društvenog razvitka. Socijalistička orijentacija većine studenata, visok stupanj politiziranosti, ali i već spomenuta razlika između

¹⁵ Alternativa »o nečem drugom« obuhvaća slijedeće odgovore: »o svemu pomalo«, »uglavnom o svemu što je navedeno«, »o ličnim problemima, ciljevima i željama«, »o perspektivama u budućnosti«, »o problemima studija«, »o medicini«, »o vremenu«, »o vjeri«, »o religiji«, »o sportu«, »o automobilizmu«, »o fotografiji«, »o svemu što je iole interesantno«, »o temama vezanim neposrednije za učesnike razgovora«, »o struci«, »o birokraciji«.

¹⁶ Riječ je o Nacrtu ustavnih amandmana XX do XL.

¹⁷ Kada govorimo o najizrazitijim pokazateljima, riječ je o obilježjima koja su najizrazitija, ali to ne znači da do izražaja ne dolaze i druga obilježja i tendencije. Kao kriterij uzima se najveća vrijednost indeksa aberacije.

¹⁸ Sve navedene karakteristike potvrđuju i ukrštanja ovih s nekim drugim pitanjima.

spremnosti (deklarativne) za političko angažiranje i stvarne angažiranosti, te prisustvo već prije naznačenih tendencija¹⁹ indiciraju, po našem mišljenju, da se radi o politizaciji koja pokazuje demokratski trend, ali isto tako indiciraju i odsustvo političkog usmjeravanja i ideološkog rada, posebno ako imamo u vidu činjenicu da i na studij valja gledati samo kao na jednu od faza u procesu odgojno-obrazovnog rada s mladom generacijom.

LITERATURA

1. Cvjetičanin V.: Društvo, revolucija, omladina (Socijalno-politički kontekst i perspektive pokreta mladih), Centar za kulturnu djelatnost omladine Zagreba, Zagreb, 1969.
2. Habermas J.: Student und Politik, Neuwied am Rhein und Berlin, 1967.
3. Nobis: Mainzer Studentenzeitung, Nr. 149, Mai—Juni 1968.
4. Novosel P.: Pogledi orijentacija i socijalni položaj srednjoškolske omladine u Hrvatskoj, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 1969.
5. Posavec S.: Omladina i socijalizam (Politička ideologija i omladina), Centar za društvene djelatnosti omladine, Zagreb 1971.
6. Šuvar S.: Društvo, revolucija, omladina (Društveni položaj i aspiracija omladine) Centar za kulturnu djelatnost omladine Zagreba, Zagreb, 1969.
7. Zvonarević M.: Izbor statističkih metoda za obradu podataka u andragogiji, Androgogijski centar zajednice narodnih i radničkih sveučilišta SRH, Zagreb, 1970.
8. Zvonarević M.: Javno mnijenje stanovništva SRH u siječnju 1971., Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 1971.
9. Zvonarević M.: Javno mnijenje građana SRH o samoupravljanju, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 1967.

POLITICAL ORIENTATION OF THE STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN RIJEKA

Summary

A thesis that students in conflict social situations do not remain indifferent to the competition of ideologies and interests is confirmed by their high level of political involvement both in the direction supporting general trend in the society and the opposite one.

High political activity is especially characteristic for the group of students belonging to the League of Communists or aspiring to join it, with the remark, that these last are generally active in the direction opposite to the social trend. Students not expressing a desire to join the League are explicitly neutral in their political attitudes.

Atheism is clearly expressed only by the members of the League of Communists, while the students aspiring to enter it choose the answer »do not wish to declare« and those not expressing desire to join the League usually declare themselves as religious.

¹⁹ Takve tendencije, u odnosu na nivo ideološkog i političkog obrazovanja studenata, pale su po svoj prilici, na vrlo »plodno tlo«. Kao ilustraciju navodimo samo podatak da na jednog studenta otpada svega 1,7 naslova djela iz marksističke literature (klasične i novije), da 22% studenata nije navelo niti jedno djelo i da polovica naslova svih navedenih djela otpada na »Kapital«. Isto tako, napominjemo, navesti naslov djela još uvijek ne znači da je djelo i pročitano.

Tablica 1

Mislite li da predstojeće promjene u društveno-ekonomskom i političkom sistemu naše zemlje dolaze u pravo vrijeme?	Koju je, po Vašem mišljenju, funkciju do sada imala država u našem društvu?					
	Ona je bila sredstvo dominacije birokratsko-etatsitičke sprege i jedne nacije nad drugima	Ona je osiguravala postojeći socijalistički poredak i integritet za zajedničko dobro svih u zajednici ravnopravnih naroda i narodnosti	Ne mogu se složiti niti s jednom od gore predloženih dviju alternativa	Ne znam	Bez odgovora	Ukupno
S promjenama je trebalo početi ranije	82,9	53,6	69,9	45,0	12,5	60,9
S promjenama se počelo pravovremeno	15,9	22,2	8,0	15,0	—	16,9
Situacija još nije zrela za promjene od tako velikog značaja	1,2	4,4	7,1	5,0	—	4,5
Ne znam, ne mogu dati svoj sud	—	19,8	14,2	35,0	—	16,1
Bez odgovora	—	—	0,9	—	87,5	1,6
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablica 2

Koji je, po vašem mišljenju, funkciju do sada imala država u našem društvu?	Što mislite, da li se u jeku predstojećih promjena u društveno-ekonomskom i političkom sistemu, treba više boriti protiv unitarističkih ili protiv nacionalističkih snaga i tendencija?					Ukupno
	Treba se jednako boriti protiv unitarista i protiv nacionalista, jer su jednako opasni	Treba se više boriti protiv unitarista, jer su oni opasniji od nacionalista	Treba se više boriti protiv nacionalista, jer su oni opasniji od unitarista	Ne znam, ne mogu dati svoj sud	Bez odgovora	
Ona je bila sredstvo dominacije birokratsko-etatiističke sprege i jedne nacije nad drugima	68,3	24,4	4,9	—	2,4	100,0
Ona je osiguravala postojeći socijalistički poredak i integraciju za zajedničko dobro svih u zajednici ravnopravnih naroda i narodnosti	73,4	4,8	6,9	14,9	—	100,0
Ne mogu se složiti niti s jednom od gore predloženih dviju alternativa	72,6	8,9	9,7	8,9	—	100,0
Ne znam	50,0	5,0	2,5	42,5	—	100,0
Bez odgovora	12,5	—	—	—	87,5	100,0
Ukupno	69,5	9,0	6,7	13,0	1,8	100,0

Tablica 3

Mislite li da predstojeće promjene u društveno-ekonomskom i političkom sistemu dolaze u pravo vrijeme?	Koliko Vam je stalo da se promjene u društveno-ekonomskom sistemu što brže i dosljednije provedu?					Ukupno
	Jako mi je stalo	Stalo mi je	Uopće mi nije stalo	Ne zanimaju me promjene	Bez odgovora	
S promjenama je trebalo početi ranije	53,9	42,8	1,0	2,0	0,3	100,0
S promjenama se počelo pravovremeno	45,8	50,6	1,2	2,4	—	100,0
Situacija još nije zrela za promjene od tako velikog značaja	40,9	50,0	—	9,1	—	100,0
Ne znam, ne mogu dati svoj sud	16,5	58,2	3,8	20,3	1,3	100,0
Bez odgovora	—	62,5	—	—	37,5	100,0
Ukupno	45,0	47,3	1,4	5,3	1,2	100,0

Tablica 4

Koliko Vam je stalo da se promjene u društveno-ekonomskom sistemu što brže i dosljednije provedu?	Shvaćate li potpuno suštinu predstojećih promjena u društveno-ekonomskom i političkom sistemu?					Ukupno
	Potpuno shvaćam	Uglavnom shvaćam	Većim dijelom shvaćam	Uopće ne shvaćam	Promjene me ne zanimaju	
Jako mi je stalo	31,2	60,2	7,2	0,9	0,5	100,0
Stalo mi je	10,8	72,0	13,8	0,9	1,7	100,0
Uopće mi nije stalo	—	42,8	28,6	14,3	14,3	100,0
Ne zanimaju me promjene	3,9	42,3	11,5	3,9	38,5	100,0
Bez odgovora	—	20,0	—	—	20,0	100,0
Ukupno	19,4	64,2	10,8	1,2	3,5	100,0

Tablica 5

Mislite li da predstojeće promjene u društveno-ekonomskom i političkom sistemu dolaze u pravo vrijeme?	Shvaćate li potpuno suštinu predstojećih promjena u društveno-ekonomskom i političkom sistemu?						Ukupno
	Potpuno shvaćam	Uglavnom shvaćam	Većim dijelom ne shvaćam	Uopće ne shvaćam	Promjene me ne zanimaju	Bez odgovora	
S promjenama je trebalo početi ranije	23,1	66,6	7,7	1,3	1,0	0,3	100,0
S promjenama je počelo pravovremeno	24,1	63,9	10,8	—	1,2	—	100,0
Situacija još nije zrela za promjene od tako velikog značaja	18,2	63,6	13,6	—	4,6	—	100,0
Ne znam, ne mogu dati svoj sud	1,3	60,8	20,3	2,5	15,2	—	100,0
Bez odgovora	12,5	12,5	25,0	—	—	50,0	100,0
Ukupno	19,4	64,2	10,8	1,2	3,5	1,0	100,0

Tablica 6

Mišljenje o aktuelnosti promjena	Studenti članovi SK, studenti koji žele postati članovi SK i studenti koji ne žele postati članovi SK				Ukupno
	Članovi SK	Žele postati članovi SK	Ne žele postati članovi SK	Bez odgovora	
S promjenama je trebalo početi ranije	57,57	64,06	58,38	66,66	60,89
S promjenama se počelo pravovremeno	20,20	16,66	16,18	11,11	16,90
Situacija još nije zrela za promjene od tako velikog značaja	3,03	6,25	4,04	—	4,48
Ne znam, ne mogu dati svoj sud	18,18	12,50	20,23	7,40	16,08
Bez odgovora	1,01	0,52	1,15	14,81	1,62
Ukupno	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00